

Каталог - 2018

**ХАРКІВСЬКИЙ
ОСІННІЙ МАРАФОН
ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. Сковороди
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені А. С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЦЕНТР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ «ЛАДО»

*З нагоди 110-річного ювілею Л.І. Божович (1908-1981),
115-ї річниці з дня народження П.І. Зінченка (1903-1969)
та О.М. Леонтьєва (1903-1979)*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

27 жовтня 2018 року

Харків – 2018

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Кузнєцов Марат Амірович, доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Панок Віталій Григорович, психологічних наук, професор, директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи

Романовський Олександр Георгійович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «ХПІ»

*Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
протокол № 7 від 25.10.2018 року*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 27 жовтня 2018 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс, 2018. 304 с.

ISBN 978-617-7645-34-3

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції «**ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорієнтації та просвітництва новітніх розробок у галузі психотехнологій, представлених на теренах України.

Перша частина збірника містить **Каталог психотехнологій** новітніх авторських розробок розвивальних, психокорекційних, діагностичних, тренінгових програм, методик, технік тощо, інформація про які подана у вигляді анотацій.

У другій частині розміщено тези доповідей, які містять результати науково-практичних розробок учасників конференції.

Матеріали конференції віддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психології.

Для науковців, викладачів, аспірантів та магістрантів, студентів гуманітарних спеціальностей, практичних психологів, вихователів, соціальних та медичних працівників.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редакції.

ISBN 978-617-7645-34-3

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2018
© Колектив авторів, 2018
© Сльчанінова Т.М. (оформлення, Ψ-емблема), 2018
© Фоменко К.І. (обкладинка), 2018

Дняб Набил Ценность собственной жизни у студентов как объект психологического исследования	157
Дівінець Д.С. Вплив релігійних установок на відношення до смерті у молоді	162
Дорожко І.І., Сосніхіна С.Є. Ціннісні настанови сучасної студентської сім'ї.....	166
Жукова Л.В. Основні напрямки психолого-педагогічного супроводу дітей з аутичними порушеннями	170
Задорожна І.С., Шукалова О.С. Прояв агресії у студентської молоді.....	172
Зайцева О.О. Теоретичне обґрунтування змістової моделі мотиваційних чинників метакогнітивної активності студентів та методи їх вивчення	174
Захаревич Н.В. Критичне мислення і креативність як важливі компетентності у навчанні старшокласників	177
Корж О.В. Особливості пошуку сенсу життя у людей середнього віку	179
Костикова О.В. Профессиональный имидж: аспекты конструктивной критики	183
Крамченкова В.О. Типологія ставлення до паління	184
Кузнєцов М.А., Шаповалова В.С. Прогнозування ступеня схильності студентів до страхів, пов'язаних з навчально-професійною діяльністю	185
Кузнєцова М.М. Оптимізм в системі предикторів психічної саморегуляції навчально-професійної діяльності студентів	190
Кушнарєва Л.А. Особливості та наслідки переживання нещасливого кохання	195
Ладика В. В., Шукалова О.С. Роль репрезентативної системи сприйняття у процесі навчання студентів	196
Леженіна Л.М. Психологічні умови профілактики синдрому емоційного вигорання у майбутніх працівників слідчого апарату правоохоронних органів.....	198
Лесніченко Н.П. Психосоматика у фокусі історії.....	200
Лисенко Л.М. Значущість соціального інтелекту в професіях системи «людина – людина».....	204
Лисечко М.В. Структурно-процесуальна модель формування рольової компетентності у студентів	208
Литвин А.О. Здатність генерувати ідеї як властивість особистості	112
Лугова М.С. Особливості психосоматичної компетентності людей з алергічними реакціями та захворюваннями шкіри.....	214
Меднікова Г.І. Психологічні особливості хворих на нейродерміт	216
Місюра А.В. Психологічні особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.....	218
Москаленко В.В., Цигічко К.Д. Арт-терапія як метод розвитку обдарованості дитини	219
Нестеренко М.О. Підходи до психологічної діагностики особистості	221
Нестеренко М.О., Ярещенко О.В. Психологічні складові структури особистості співробітника Національної поліції України	224
Нікітіна О. П., Обухова Н. О. Особливості розробки психотехнологій по активізації потенціалу особистості в контексті ауто перцепції.....	227
Нікітіна О.П., Турчинова Ю.Р. Психологічні особливості стилів батьківського виховання в залежності від типу сім'ї (повна/неповна).....	227
Одокієнко О.Є., Жидко М.Є. Основні виклики у практиці психолога в сучасному технічному університеті (на прикладі досвіду психологічної служби, відділу навчально-виховної роботи Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»).....	229
Орлова В.А., Підчасов Є.В. Роль стилю сімейного виховання у формуванні	

відкритість та відношення до смерті ($r_{xy} = 0,41$; при $p \leq 0,01$). Можна зробити висновок, що відношення до смерті стимулює відкритість, яка характеризується ставленням до соціального оточення і рівень самокритичності.

При подальшій обробці результатів на виборці молоді православних християн, методом математичної статистики було встановлено зворотній взаємозв'язок між факторами врівноваженість та ступінь релігійності особистості ($r_{xy} = -0,39$; при $p \leq 0,01$), з якого можна зробити висновок про те, що зі збільшенням рівню релігійності зменшується рівень врівноваженості що свідчить про погану захищеність від впливу стрес-факторів звичайних життєвих ситуацій, песимістичність та деяку пасивність. Аналогічний зворотній взаємозв'язок між факторами відкритість та релігійність особистості ($r_{xy} = -0,38$; при $p \leq 0,01$), що вказує на те, що більший рівень релігійності молоді тим нижче рівень відкритості, яка характеризується ставленням до соціального оточення і рівень самокритичності. За факторами емоційна лабільність та релігійність особистості було встановлена прямий взаємозв'язок ($r_{xy} = 0,45$; при $p \leq 0,01$), що вказує на те, що при високій ступені релігійності підвищується рівень емоційної лабільності високі показники вказують на не стійкість емоційного стану, що виявляється в частих коливаннях настрою, підвищеній збудливості, дратівливості, недостатній саморегуляції.

Далі ми встановлюємо зв'язок з особистісними особливостями та відношенням до смерті. Також знайдено зворотній взаємозв'язок між особистісним показником врівноваженість і відношення до смерті ($r_{xy} = -0,94$; при $p \leq 0,05$). Даний фактор свідчить про те, що при низькому рівні врівноваженості, яка характеризується низькою стійкістю та захищеністю від впливу стрес-факторів звичайних життєвих ситуацій збільшується страх смерті. За факторами дратівливість та відношення до смерті було виявлено статистично пряму взаємозалежність ($r_{xy} = 0,44$; при $p \leq 0,01$), що вказує на те, що зі збільшенням страху смерті збільшується дратівливість та емоційна не стійкість у молоді. Виявлено зворотній взаємозв'язок між факторами відкритість та відношення до смерті ($r_{xy} = -0,31$; при $p \leq 0,01$), що вказує на те, що більший рівень рівень відкритості, яка характеризується ставленням до соціального оточення і рівень самокритичності, то менший страх смерті.

Дорожко І.І., Сосніхіна С.Є.

*Національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
м. Харків*

ЦІННІСНІ НАСТАНОВИ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ СІМ'Ї

Проблема вивчення ціннісно-сислової сфери та особистісних властивостей студента набуває комплексного характеру й актуальна для досліджень з соціології, психології, педагогіки та філософії. При вивченні індивідуальних цінностей і особистісних смислів, об'єктом дослідження

психолога є як ціннісно-сміслова сфера, так і особливості мотивів та потреб студентської молоді - спрямованість, установки, інтереси, світогляд і т.д.

Дослідженню проблем ціннісних настанов студентського віку присвячено багато теоретичних та експериментальних робіт. Науковці виокремлюють кризу сім'ї та сімейних цінностей (Долбик Т.А., 2008; Карпенкова І.В., 2009; Лісовський В.Г., 2008;), вивчають актуальні проблеми сучасної сім'ї в Україні (Дорожко І.І., 2015; Ілик Х.В., 2018; Крамченкова В.О., 2017; Ярошук А.А., 2017), наголошують на еволюційних процесах сімейно-шлюбного інституту (Голод І.С., 1996; Трубочкіна І.С., 1999).

Однак питання взаємозв'язку ціннісних настанов та властивостей особистості, взаємообумовленості вибору моделі шлюбно-сімейних стосунків, ціннісно-орієнтаційної сфери особистості не мають однозначного вирішення і потребують подальшого дослідження.

Ціннісно-сміслова сфера – це складна, багаторівнева структура, що включає сукупність цінностей, ціннісних орієнтацій та особистісних смислів, утворюючи тісний взаємозв'язок. При цьому, особистісні смисли розглядаються як наслідок усвідомлення, осмислення та привласнення певною конкретною особистістю вироблених суспільством цінностей, а не навпаки.

Студентський період – вік формування та розвитку професійних, світоглядних, громадянських якостей, активності особистості як суб'єкта діяльності.

Характеризуючи поняття «студентська сім'я» слід підкреслити – це молода сім'я, що перебуває в офіційному шлюбі або незареєстрованій формі співжиття, у якій хоча б один із партнерів є студентом денної форми навчання віком до 23 років, а стаж сімейного життя не перевищує 5 років. Досліджуючи феномени студентської сім'ї, спостерігається тенденція до поєднання як навчально-професійних, так і сімейних цілей. Це означає не лише розвиток динаміки сім'ї, але й збільшення різноманітних ресурсів на особистісному рівні, що пов'язані з потенційними можливостями для досягнення поставлених задач і цілей.

Систематизація наукових розробок дозволила визначити, що у системі ціннісно-сміслової сфери студентської молоді відзначається: зростання патріотичної свідомості, трансформація ціннісних орієнтацій на фоні кризового суспільства, формування толерантності, емігрантські настрої студентства, перевага матеріальних, індивідуальних, етичних цінностей, а також цінностей, що становлять інтимно-особистісну сферу (сім'я, здоров'я, любов і друзі).

Вибірку дослідження склали 197 студентів 3-5-х курсів денної форми навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Були сформовані дослідницькі групи в залежності від шлюбно-

сімейного статусу: 1) студенти, що перебувають в офіційному шлюбі – 62 особи; 2) студенти, що перебувають у неофіційному шлюбі (незареєстрована форма співжиття) – 67 осіб; 3) студенти, що не перебувають у шлюбі – 68 осіб.

Основним психодіагностичним інструментарієм виступили:

1. Шкала екзистенції (А. Ленгле, К. Орглер, С.В.Кривцова),
2. Методика діагностики смислових життєвих орієнтацій (Дж. Крамб і Л. Махолік, адаптація Д.О. Леонтьєва),
3. Методика О.Б. Фанталової «Рівень співвідношення «цінності» і «доступності» в різних життєвих сферах»,
4. Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича,
5. Методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі,
6. Стандартний бланк семантичного диференціалу (Ч. Осгурд) (25-шкальний).

Нами було визначено особливості ціннісно-смислової сфери студентів з різним сімейним статусом:

- ціннісно-смислова сфера студентів в офіційному шлюбі характеризується чіткою структурою, цінності і смисли якої орієнтовані на сімейне життя;
- серед студентів у неофіційному шлюбі виявлена більша диференційованість зв'язків з орієнтацією на професійну діяльність;
- у студентів без шлюбу простежується мотивація на сімейне життя у майбутніх планах, що є характерним для даного вікового періоду.

Виявлено, що існує зв'язок між осмисленістю життя, екзистенційною наповненістю життя та цінностями життєвих сфер у студентів з різним сімейним статусом. Дослідження взаємозв'язків осмисленості життя та ціннісних орієнтацій студентів показало, чим більше у студентів виражена орієнтація на сімейне життя, тим вищий рівень осмисленості життя; яскравіше простежується наявність життєвих цілей на майбутню перспективу; вищий рівень інтересу до життя та її емоційна насиченість і змістовність; вищий рівень задоволеності самореалізацією та відчуття продуктивності життя; вищий рівень самоконтролю та контролю над життям.

Студенти в офіційному шлюбі мають вищі показники за шкалами «цілі в житті», «процес життя» та вищий загальний показник ОЖ у порівнянні зі студентами у неофіційному шлюбі та без шлюбу. Це свідчить про те, що офіційний шлюб впливає на осмисленість життя в цілому.

Наступне завдання полягало у визначенні відмінностей у рівні розвитку показників ціннісно-смислової сфери у студентів в залежності від сімейного статусу.

Загалом, у студентів в офіційному шлюбі переважають цінності «здоров'я», «розвиток», «творчість», «щасливе сімейне життя», «високі запити» та «сміливість у відстоюванні власної думки».

Серед студентів неофіційного шлюбу домінує життєва сфера «цікава робота».

У студентів, що не перебувають у шлюбі виявлено найнижчі показники осмисленості життя та екзистенційної наповненості життя, а пріоритетними є цінності «наявність друзів» та «любов».

Окрім того, студенти, що перебувають в офіційному шлюбі, відрізняються вищими показниками за факторами доброзичливості та дружелюбності у порівнянні зі студентами неофіційного шлюбу, більшою залежністю, доброзичливістю та альтруїстичністю у порівнянні зі студентами без шлюбу.

Також, було досліджено місце цінності «сім'я» в психосемантичному просторі студентів. Ми використали категорії «сім'я», «шлюб», «любов», «щастя» та «кар'єра».

Категорії «сім'я» за фактором оцінки, «щастя» за фактором активності для студентів в офіційному шлюбі мають найвищі показники. Цінності сім'я, шлюб та любов - становлять високий смисл у житті. Студенти в офіційному шлюбі орієнтовані на задоволення сімейних потреб.

Студенти у незареєстрованій формі співжиття ототожнюють поняття щастя та шлюб. Семантичне поле характеризується щільністю структури та чітким відділенням кар'єри від інших цінностей.

Відмічено високі значення категорій «шлюб» та «щастя» за фактором оцінки, а також високу семантичну близькість цих понять. Близькою за положенням у семантичному просторі розташована також цінність «сім'я», що має високі значення за фактором активності. Сім'я у неофіційному шлюбі є рушійною силою саморозвитку.

Вивчення семантичного поля студентів без шлюбу виявило, що представлена група орієнтована на створення сім'ї, прагне до щастя у майбутніх сімейних стосунках з партнером. На відміну від студентів в офіційному шлюбі та незареєстрованій формі співжиття, для даної групи характерні більш високі значення майже усіх категорій, окрім поняття «щастя» за фактором активності. Також, слід зазначити семантичну близькість понять «щастя» та «шлюб», як і у студентів у неофіційному шлюбі.

Проведене дослідження підтверджує наявність у сучасній студентській родині трансформаційних процесів, що призводять до змін ціннісної сфери та змісту сімейних функцій. Перспективні розробки, на наш погляд, необхідно спрямувати на впровадження дієвих механізмів регулювання сімейної політики, формування нових форм та методів роботи у плані психологічного супроводу сучасної студентської молоді.